

HUMORALPATOLOGIEN och de fyra temperamenten

Åke Lundström 1969

De äldsta grekiska filosoferna sökte finna ett enda grundämne för all materia. Svaren utföll olika. **Thales**, omkr. 600 f.Kr., ansåg att det var *vattnet*, **Anaximenes**, omkr. 550 f.Kr., trodde på *luften*, medan **Herakleitos**, omkr. 500 f.Kr., menade att *elden* var alltings ursprung. **Demokritos** hade emellertid den intressantaste teorin att allt bestod av *átoma* (grek. odelbar), dvs. små odelbara enheter.

Empedokles, som levde omkr. 450 f.Kr. i Athen, antog fyra element (=grundämnena): *vatten, luft, eld, jord*. **Hippokrates**, omkr. 400 f.Kr., läkekonstens fader, och hans efterföljare antog fyra kroppsvätskor (lat. humor = vätska), som stod i beroende av de fyra elementen. Den grekiske läkaren Galenos, som levde i Rom omkr. 175 e.Kr., grundade hela sin sjukdomslära, patologi, på denna teori, humoralpatologien. Den kom sedan att dominera medicinen ända till mitten av 1800-talet, då den ersattes av cellularpatologien.

element	kännetecken	kroppsvätska	organ	temperament	karaktäristik	typiskt för
luften	varm - fuktig	blodet lat. sanguin-	hjärtat	sangvinisk	glad, optimistisk	våren, barndomen
elden	varm – torr	gallan grek. chol-	levern	kolerisk	häftig, uppbrusande	sommaren, ungdomen
jorden	kall – torr	svart (galla) grek. melan-	mjälten	melankolisk	dyster, pessimistisk	hösten, mannaåldern
vattnet	kall – fuktig	slem, grek. flegmat-	hjärnan	flegmatisk	trög, vemodig	vintern, ålderdomen

Pytagoréerna, omkr. 400 f.Kr., och **Aristoteles**, omkr. 350 f.Kr., antog, att *etern*, själen, var ett femte grundämne, *quinta essentia*, det femte varat. Jfr. kvintessensen, det finaste, väsentligaste av något.

I svenskan och andra språk finns ännu åtskilliga termer och uttryck från humoralpatologiens föreställningsvärld: vara *vid sunda vätskor*, *ha gott humör*, *ha humor*, *vara gallsprängd*, *hetlevrad*, *mjältsjuk* och engelskans *spleen*.

I Horatius Carmen I:13 skymtar flera av dessa tankegångar.

Tysken Albrecht Dürer har gjort ett berömt kopparstick av Melancholia (1514).

Erik Axel Karlfeldt har ställt jungfru Melancholia mot Sanguinica, Cholericica och fru Flegmatica i dikten Den drömmande systemen (i samlingen Fridolins lustgård).

Den danske tonsättaren Carl Nielsens andra symfoni (1902) bär titeln De fire temperamentet och omfattar de fyra satserna allegro colerico, allegro commodo e flemmatico, andante malinconico, allegro sanguineo.

AB Svenska Ord (Hasselbåge) gjorde en föreställning som byggde på humoralpatologiens karaktärsdrag. Huvudpersonernas namn var greve von Sangvin, direktör Kurt S.(=Stubin) Vresig, herr Alvar Dysterkvist och fröken Frida Flegman och deras respektive temperament stämde väl med deras namn.